

Af Bjarne W. Andresen

Børnelitteraturen har udviklet sig meget siden 1926. Enkelte nedslag viser nogle af de væsentligste trends, som børn og børnelitteraturen er præget af de følgende år. Fokus er som altid på Børnebogssiden danske bøger.

Det læste børn engang

1920'erne var de såkaldte drengeromaners tid. Friske naturens muntre børn rundet af spejderbevægelsen og en skelen til det eksotiske vilde. Torry Gredsted skrev cirka 20 bøger rettet mod drenge, og de blev tilsammen trykt i svimlende 800.000 eksemplarer frem til 1970'erne. De meste kendte er nok bøgerne om Paw (*Paw og Paw i urskoven*), som er født og opvokset i den sydamerikanske urskov og kommer til Danmark. I dag er bøgerne aldeles politisk ukorrekte: Kønsstereotype, voldsforherligende, fremmedfjendske og endda omtalt som havende præfascistiske træk. Bøgerne er nok snarere præget af at beskrive en bestemt tid, end nødvendigvis en direkte afspjeling af forfatterens egne holdninger.

Så sent som i 1959 blev *Paw* filmatiseret af Astrid Henning-Jensen.

Samtidig med Torry Gredsteds bøger udkom *Flemming*-bøgerne, i alt ti titler. Flemming går først i mellemskolen (som det hed dengang), og senere bliver han student. I det sidste bind, *Flemmings efterfølger*, er Flemming blevet lærer. En rigtig rollemodel. Modsat *Paw*-bøgerne, som primært foregår i naturen og i landbruget, er centrum i *Flemmings* verden hjemmet og uddannelsesinstitutionerne.

Pigeromanerne

Der blev også udgivet bøger i første del af 1900-tallet, som var rettet mod piger. På samme måde som drengeromanerne tjente de til at vise sine (med)læsere, hvordan man opførte sig, når man passede ind i normerne. De kvindelige hovedpersoner blev ofte gift og/eller havde opgaver, som hørte kvinderne til: Lærerinder, vaskekoner osv. Det kunne også være piger, som levede et lidt beskyttet liv og var i stand til at overtale deres forældre til at få det, de ønskede sig. Udtrykket curlingforældre er nyt, men personlighedstypen er altså meget ældre.

Langt de fleste af den tids pigeromaner er gået i glemslen, og det med god grund. En enkelt serie skal dog fremhæves: Karin Michaëlis skrev syv bøger om Bibi, som nok havde fået større berømmelse, hvis ikke *Pippi*-bøgerne, som ovenikøbet nok var ganske inspireret af de danske bøger, havde overskygget dem. *Pippi* blev som mange andre af Astrid Lindgrens bøger i øvrigt illustreret af danske Ingrid Vang Nymann. I Italien bliver *Bibi*-bøgerne stadig udgivet i nye oplag, og de er oversat til over 20 sprog. I Danmark slog de aldrig rigtigt an.

Tudemarie-bøgerne blev læst i hvert fald op til min generation (jeg er født i 1966),

men de har nok også haft deres tid nu. *Tudemarie* lever i begyndelsen ikke op til prædikatet rollemodel, men bøgerne viser, hvordan man selv med et dårligt udgangspunkt kan blive en ganske fornuftig voksen.

Efterkrigsbøger

Efter Anden Verdenskrig var der to dominerende trends. Den ene beskrev miljøer og karakterer, som var umiddelbart nemme at relatere sig til. Socialrealisme kan man endnu ikke kalde det, men det bevæger sig i den retning. Den anden trend beskrev danske børn (primært drenge), som kom på rejser enten i nutiden eller i en historisk tid. Ægypten, Afrika og Asien var de eksotiske mål, og også det gamle Rom blev kulissen for eventyrerne. Bøgernes formål var primært underholdning, og de stod ikke i nogen høj kurs hos de voksne. Børnekulturen har alle dage været under anklage for at være fordærvende, og disse bøger er ingen undtagelse.

Palle Lauring kender mange fra tv-udsendelser. Han skrev også børnebøger om tiden fra stenalderen til vikingetiden. I 1950'erne kom der mange bøger, som skildrede Danmarks fortid på en ofte glørværdig måde. Danskerne skulle genvinde den

BØRNEBOGSSIDEN

.....
Bjarne W. Andresen er pædagog og master i børnelitteratur. Litteraturredaktør på www.paedagogen.dk og medlem af redaktionen af Børns Hverdag. Han har en fast klumme i bladet, hvor han præsenterer børnelitteratur om skiftende temaer.
.....

respekt for nationen og dens historie, som Besættelsen havde såret. Andre forfattere i den periode var Jakob Bech Nygaard og Robert Fisker. Sidstnævnte mindes jeg at have læst mange, mange bøger af i min barndom.

Realismen udvikles

Nu kommer forfattere som Tove Ditlevsen og Thøger Birkeland på banen. Så tidligt som 1953 skrev Alfred Johnsen *Den grønne flaske* om at være barn af en alkoholiker, som endda dør i løbet af bogen. Modsat senere tiders socialrealisme var *Den grønne flaske* præget af håbet om en positiv udvikling, hvilket fx ses i slutningen, hvor hovedpersonen Svend beskrives sådan:

Hverken børnene i gården eller kammeraterne i skolen kunne kende Svend. Det var just ikke fordi, han var vokset et par tommer og havde fået røde kinder, nej, det var hans måde at være på. De undrede sig over, at

han, der før havde lusket omkring og var blevet bange, når nogen spurgte ham ud, at han nu var fri og frejdig. De troede, at forandringen skyldtes det sunde landophold, for de anede ikke noget om, at han var kommet ud af den grønne flaskes skygge.

Troldepus

Der er til gengæld ikke meget realisme over Troldepus, som Dines Skaftte Jespersen skrev 41 små bøger om i 1956-1988. Den lille troldeunge bor med sine forældre (og senere en lillesøster) i en skov, hvor han har sine venner blandt dyrene. Han kan gøre sig usynlig, ændre størrelse og endda flyve. Det benytter han til at bringe sig selv og læserne på eventyr primært i Danmark, og det bliver aldrig rigtigt uhyggeligt. Bøgerne er lettere læst, end det hidtil er set. Gennemillustrerede og med få sider gav det en mulighed både for selv-læsning og som højt-læsning for de foræl-

dre (og pædagoger?), som ønskede at undgå de tungere tekster.

Førnævnte Robert Fisker skrev især i 1960'erne og 1970'erne et imponerende antal letlæste bøger om natur, historie og andre emner i skønlitterær form.

1967 = The big five

Det helt store år i for dansk børnelitteratur er 1967. I løbet af efteråret udkom først Ole Lund Kirkegaards debut, *Lille Virgil*, og derefter i hurtig rækkefølge Flemming Quist Møllers *Cykelmyggen Egon*, Benny Andersens *Snøvsen*, Cecil Bødgers *Silas og den sorte hoppe* og *Halfdans ABC*. På den tid var bøgerne revolutionerede i kraft af deres opgør med autoriteter og deres tagen børnenes parti. En tendens, som stadig lever i børnelitteraturen. ■

